

Staaffätten

GRUNDAD 1986

ÅRGÅNG 23

NO 27 JANUARI 2008

Ordföranden har ordet

Vår ambition var att få till ett till två nummer av Staffätten varje år – som ni säkert märkt har detta inte riktigt lyckats. Vi har slitit med att få ihop material och tiden fullkomligen rusar iväg. Hur som helst, här kommer i alla fall ett nytt nummer som jag hoppas blir väl mottaget.

Styrelsen har trots den inaktivitet vad gäller Staaffätten inte helt legat på latsidan. Ragnhild Widgren fick av styrelsen våren 2007 i uppdrag att ta fram ett förslag på nästa släkträff. Ragnhild har, tillsammans med Ulf Kjelson i Härnösand, tagit fram det förslag som sänds med denna Staaffätt.

Björn har börjat med det som skall bli släktens hemsida. Vi kommer att arbeta vidare med hemsidan under våren och det hela är tänkt att presenteras på släktemötets första kväll.

Vi hoppas nu att ni blir inspirerade och genast anmäler er till årets släktemöte.

Ser fram emot att få träffa er i Härnösand!

Ulla Staaff

Personalia

Nya släktmedlemmar

Axel Martin Spets, född den 12 juli 2006 i Stockholm. Son till Jessica Victoria Sabina Röine-Spets (Tabell 15 sid 61 i Släktboken) och Ulf Martin Spets.

Avlidna släktmedlemmar

Maj Nyrén, född Rissler, 19 september 2007 Umeå.
Ulla-Märta Norlin, född Österberg, 3 januari 2008.

Meddela styrelsen

För att vi ska ha möjlighet att hålla oss uppdaterade är det viktigt att ni skickar in aktuella uppgifter om nya händelser i släkten så som födslar, vigslar och dödsfall. Skicka gärna uppgifter via epost till foreningen@staaff.net.

På samma adress mottar vi också gärna bidrag till kommande nummer av Staaffäten.

Indals Hembygdsförening efterlyser information!

Jag har nyligen blivit kontaktad av ordföranden i Indals Hembygdsförening, Karin Jonsson. Föreningen har en studiecirkel på temat *Det gröna Indal* och efterlyser information om den fruktträdgård som Lars Bergström anlade där. Det var ju vid denna tid (1858-1888) ovanligt med fruktodling i denna del av landet och man undrar vilka äppelsorter som fanns, var Lars B fick tag på dem osv. Nödären på 1860-talet var ju särskilt kalla, varför träden utsattes för hårda prov. Prästgården är sedan länge riven och ersatt av en ny på samma plats, vilken senare sålts till en privatperson. De gamla fruktträden har försvunnit på denna plats, men det kan möjligen finnas "ättlingar" på andra ställen i Indal.

Karin tror att fruktodlingen finns dokumenterad i någon skrift. Hon blev för länge sedan kontaktad av fotograf Lars Bergström (sr), som lär ha sagt att detta fanns beskrivet i en bok. Finns det någon i föreningen, som har någon närmare information om detta? Tips mottas och vidarebefordras av mig.
Ragnhild Widgren, tel 060-614485 eller ragnhild.widgren@glocalnet

Härnösands trivialskola och gymnasium

Som en introduktion till studiebesöket under släktmötet i sommar och som information till er som inte kan vara med, vill jag berätta litet om Härnösands trivialskola och gymnasium. I Härnösand har den plats, där nuvarande Rådhuset ligger, varit platsen för flera generationer av skolbyggnader i form av enkla trähus. Den första gymnasieskolan byggdes 1651. I ett par hundra år fram till mitten av 1800-talet, var Härnösands gymnasium det enda i hela Norrland. Därför kom Härnösand också att kallas Norrlands Aten.

Det var en mycket begränsad krets som fick möjlighet till gymnasieutbildning. Det geografiska upptagningsområdet sträckte sig från Lappland ned till Jämtland och Medelpad, det vill säga halva Sveriges yta. Resan till skolan var besvärlig för de flesta. Vägsystemet var inte utbyggt utan man färdades ofta i båt utför älvarna. Man tvingades vara borta från hemmet långa perioder utan möjlighet till personlig kontakt med anhöriga. I Härnösand var man inackorderad hos olika familjer, men det var vanligt att man medförde mat hemifrån, som skulle räcka hela terminen.

Omställningen till skollivet var säkert inte enkel för alla. Kontrasterna i samhället var stora. Denna lilla skara elever skulle nu fokusera på latin, franska och de nya naturvetenskaperna, samtidigt som de flesta i omvärlden var analfabeter. För att ytterligare markera steget in i den bildade världen fick många elever nya efternamn. Dessa var inte sällan latiniseringar av något Ortsnamn. Så tillkom namnet Staaff (med varierande stavning) för pojkar från Stavre.

Upprepade bränder, bland annat när ryssarna brände staden 1721, ödelade de äldre skolhusen. Vid slutet av 1700-talet gjordes en kraftsamling. De enkla trähusen revs och ersattes av ett påkostat hus i sten, ritat av Gustaf III:s arkitekt Olof Tempelman. Drivande var biskop Kiorning och byggnaden innehöll förutom skollokalerna även lokaler för domkapitlet.

Byggnaden är i nyklassicistisk stil och har en karakteristisk pelarhall. Skollokalerna inrymdes i entréplanet med fem klassrum för trivialskolan och två klassrum för gymnasiet. Övervåningen disponerades av domkapitlet och där fanns också bibliotek, arkiv och en ”Sallon för Festiviteter”. Invigningen skedde med pompa och ståt i juni 1791.

Flera av gymnasiets elever blev berömda män. Från Piteå kom Kristoffer Jakob Boström. Han blev den filosof, som fått den största betydelsen för sin tids tänkesätt. Lars Levi Laestadius och Carl-Olof Rosenius, upphovsmän till stora religiösa väckelserörelser, var även elever på skolan. Anders Jonas Ångström blev bekant för sin måtenhet $1 \text{ \AA} = 0,000\ 000\ 1 \text{ mm}$. Andra kända personer, som gått på skolan, är författarna Elias Sehlstedt, Olof Högberg, Pelle Molin och Lubbe Nordström.

För störande elever fanns en arrest i källaren, där man kunde bli inlåst. Idag är denna lokal ombyggd till café. Endast ett gallerförsatt fönster påminner om tidigare användning. Denna typ av bestraffning bör ses mot den tidens uppfostringsmetoder, där till och med förebyggande bestraffningar var vanligt. Vi vill nog ändå tänka oss att just våra förfäder var ytterst skötsamma och helt fokuserade på skolarbetet. De påmindes ju dagligen om nedanstående text av Horatius, som man kan läsa längs takfrisen:

”HOC OPUS, HOC STUDIUM PARVI PROPEREMUS ET AMPLI, SI PATRIAE VOLUMUS, SI NOBIS VIVERE CARE”

”Låtom oss, små och stora, befordra detta arbete och detta strävande, om vi vilja leva älskade av fäderneslandet och tillfredsställda med oss själva”.

På skoltomten fick Lars Bergström, sedermera kyrkoherde i Indal, rektors tillåtelse att plantera ett antal lönnar. Detta skedde under hans skoltid 1824-28. Vi kan utgå från att de riktigt gamla lönnarna på denna tomt är planterade av Lars. Han hade ett brinnande intresse för botanik och hortikultur och anlade senare en fruktträdgård vid Indals prästgård.

I släktboken finns på sidan 204-205 en förteckning över släktmedlemmar, som gått på denna skola fram till slutet av 1800-talet. År 1882 såldes fastigheten till Härnösands stad och har sedan dess fungerat som Rådhus med lokaler för kommunförvaltningen. En ny, större skolbyggnad, Härnösands Allmänna Läroverk, hade då uppförts på annan plats i centrum, vid Brunnsbusgatan.

Ragnhild Widgren

Karl Staaff i karikatyrernas värld

“Riksjonglören mr Charles Staaff i sin häpnadsväckande melange-act med vattenflaskor och miniatyrbåtar.” Karikatyr av E. Forsström i Puck 1913. Staaff hade vid detta tillfälle tillsatt nykterhetskommittén och hävdat de mindre krigsfartygens större lämplighet (än F-båten) för svenska förhållanden.

“Fröken Liberal (Staaff): Ni får gärna gå med mej, men på litet afstånd, så att inte folk märker att vi är i sällskap. I höst träffas vi i alla fall därborta.” Karikatyr av Pelle Lindroth i Söndags-Nisse 1908, anspelande på Staaffs misstro mot Branting och socialdemokraterna.

“Historiens gudinna: Ers Exellens, skola de få fira kommande jular som frie män i eget land?” Teckning av E. Forsström i Puck december 1913. Ett av de mer morbida inslagen i kampanjen mot Staaff.

Kommande släktporträtt

Det har inkommit förslag från Ingemar och Mary Bergström att vi i varje nummer av Staaffätten presenterar en kvinnlig och en manlig släkting eller anfader. Vi i redaktionen tycker detta är en lysande idé, men vi behöver er hjälp med förslag till personer och hjälp att skriva. Skicka era inlägg till bjorn@staaff.net

Fotografiet ovan och det till vänster föreställer Anna Staaff-Bergström och är tagna vid hennes hem på Finnboda. Bilden överst till vänster är även den tagen ute på Finnboda - Anna sitter näst längst till vänster. Bilderna är inskickade av Ragnhild Widgren.

Bidra till släktens bildbank

Har du fotografier på släktmedlemmar eller miljöer och platser med anknytning till släkten? Hjälp då till att bidra till att bygga upp släktföreningens bildbank. Bildbanken kommer att läggas ut på internet så att alla släktmedlemmar får tillgång till innehållet. Skicka inskickade fotografier till bjorn@staaff.net med en förklarande text om vad motivet föreställer. Foton som ni inte vet vem det föreställer kan vi lägga ut och tillsammans hjälpas åt att komma fram till svaret. Ni som inte har tillgång till scanner får gärna skicka foton till mig för scanning som ni sedan givetvis får i retur.

Det var allt för detta nummer... men vi ses ju snart på släktmötet i Härnösand...